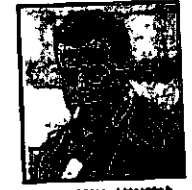

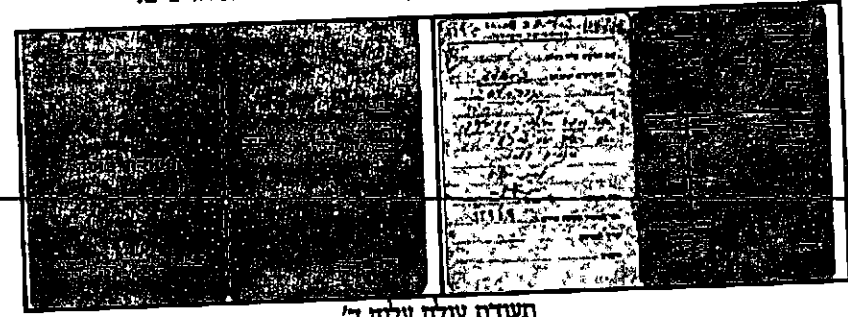
"עליה ד"

אנו מכנים בשם "עליה ד" את ההעפלה כאמצעות מסמכים מזוייפים או בזהות בדויה, הן בדרך היש, כמו גם בדרך היבשה, כאשר ההוגה והמקים של מערכת זו היה גרישא שיינקמן, איש כפר גלעד.

גרישא שיינקמן

סיפור מבצע חשוב זה החל כאשר הבריגדה שלחמה במסגרת הצבא הבריטי הוחזרה בסיום המלחמה מאירופה ארצה. למעלה מ-100 מן החיילים נשארו באירופה, שם עסקו בעבודת הבריחה, הרכש והעליה הבלתי ליגאלית. לחיילים אלה נמצאו כפילים מבין הפליטים באירופה שהיו מועמדים לעליה. אלה קבלו את מרי החיילים ואת מסמכיהם ועלו עם הבריגדה ארצה. כאשר סימו החיילים את חלקם במבצעי הבריחה וההעפלה, צריך היה להכין להם זהות וניירות חדשים.

תעודת עליה ד

הנחת היסוד של "עליה ד" הייתה מבוססת על העובדה שהיו תושבים שיצאו לפני מלחמת העולם השנייה לחו"ל ונשארו באירופה, ורק לאחר סיום המלחמה התאפשר להם לשוב לבתיהם. אנשים אלה קבלו מהקונסוליות הבריטיות במקומות שונים ויזה של תושבים חוזרים. ויזה שנקראה VISA-G.

אחד מחיילי הבריגדה, נתנאל לורך, שהיה בין השותפים לסוד, סיפר על חלקו במבצע, בהכנת "כפיל", שיעלה ארצה במסמכים מזוייפים, בכיסוי של חייל השב לביתו, ובלשונו:

"...איש הקשר הסביר לי בקצרה את נושא הכפילים והפקיד בידי 'כפיל' אחד, עם הוראה שעלי לדאוג שיגיע ארצה בשלום, מחופש כחייל בבריגדה ומצויד בניירותיו...עד היום ליבי דופק בחזקה כאשר אני חזר באותו רגע של אמת, כאשר הכפיל בצעדים, שאמורים היו להיראות כמאוששים התקרבו אל צוות הבודקים...הבודקים אפילו לא הרימו ראשיהם כדי להביט בחברי. משעה שנוכחו לדעת ששמו אינו מופיע ברשימה שבידיהם - מסתמא רשימת חשודים בהשתייכות לאחד מארגוני המחתרת - שוב לא מצאו בו כל עניין..." (2)

אנשי "עליה ד" הפכו את העולים לתושבים פלשתינאים אשר חוזרים עם ויזה G בריטית: הם צוידו בדרכונים פלשתינאים או בדרכונים שהתקבלו מעולים אשר הגיעו ארצה באמצעות "המוסד לעליה ב" כמו גם ממקורות נוספים. התמונות הוחלפו וגם הפגמים האישיים שוננו. כמו כן התבצע שימוש בדרכונים מזוייפים שהודפסו במיוחד - בעיקר פולניים והולנדיים - והוטבעו בהם ויזות בריטיות של חוזרים. (1)

חמר שוחם-אשל, רב שנקל, שלמה כוז-אברבאל, מאיר שורץ

"שולמית ארלוזורוב, שהיתה האחראית במרסיי, העידה על העבודה שברצועה במסגרת מבצעי עליה ד, כדלהלן:

"הגיעו דרכונים לעשרות, ואנחנו עשינו פעולות כדי לעשות אותם ישינים - דרכנו עליהם, זרקנו אותם לבוץ וכו'. מה לא עשינו, כדי שזה יהיה דרכון שיהודי כבר נסע עליו, ולא דרכון חדש, שיצא מבית חרושת...היינו בודקים באופן קבוע אצל נוסעים ליגאליים כדי לראות, להתרשם, להעתיק דרכונים...כל דרכון כזה היה צריך לספר סיפור מלא; ארץ יציאה אם לקחתי את הקבוצה הראשונה, צריך היה לדעת, מאיין הם יצאו, לאן הם תוזרים...היה צורך לפתח סיפור; אדם יצא לעסקים לפולניה, נתקע, חזר דרך צרפת, גרמניה. זוהי מערכת שלמה, שהיתה צריכה להיות משולבת עם כל התאריכים, עם כל

הגבולות, מה מותר ומה אסור". (3)

לגבי התעודות של אנשי הבריגדה, וכיצד ראגו שהשימוש בהם לא ישתבש ולא יפלו לידיים לא רצויות, המשיכה שולמית ארלוזורוב וציינה, כי:

"אני יודעת שסימנו את התעודות האלה במיוחד. בסוף התעודה היה סימון, היתה נקודה אדומה. את הניירות הללו אספו, כאשר האנשים ירדו בחיפה, כדי שלא יסתובבו בארץ עם זה, ולא ישתמשו מקור לחקירה". (3)

הוסיפה וסיפרה תמר אשל, מי שהחליפה של שולמית ארלוזורוב, על שיטת העבודה שלה ושל חבריה ביצירת הזהות החדשה לעקורים לקראת הבאתם ארצה, ובלשוונה:

"...תפקידנו היה להעניק לעקורים זהות חדשה של תושב חוזר ולהקים משפחה מלאכותית המבוססת על גיל, שפות וארץ מוצא. לזוג צרפנו גם יתומים שנאספו ברחבי אירופה ורוכזו במוסדות מיוחדים בצרפת. כמובן, שצריך היה להבטיח של'הורים' תהיה שפה משותפת עם הילד. משפחה צוידה בדרכון אחד. חלק מהדרכונים היו מזויפים והודפסו בשבילנו. וחלקם היו אמיתיים אך החלפנו תמונות ושינינו תאור..." (4)

על מנת שמישמת 'החלפת הזהות' תצליח, נבדקו העולים במטרה לסווג כל אחד לדרכון מתאים לו, שלא יעורר חשד. לצורך זה השתדלו למחוק את הזהות האמיתית, כאשר אלו הועברו לשליחי "המוסד לעליה ב" לשימושם בפעילותם העלומה. המשיכה וסיפרה על כך תמר אשל, כדלהלן:

"אחרי שקבלנו את הכרטיסים, לפי הרקע של האנשים, היינו מזויפים איזה דרכון לתת להם. הדרכונים של האנשים היו מוחרמים, החרמנו גם את חפציהם האישיים, כדי שלא ישאר זכר לזיהוי הקודם שלהם. את הדרכונים הלא מזויפים נתנו לשליחים שלנו, לאנשי רכש, לאנשי המוסד. הם נסעו באמצעותם ורק התמונות הוחלפו והוכנסו ויזות כניסה ויציאה". (5)

לרשות מפעילי "עליה ד" עמדה מעבדה משוכללת, שהתמקמה במרסיי, ובראשה עמד חיפאי ושמו נתן שלקר. המעבדה השכילה ליצור כל חותמת שהתבקשה. (6) האחראית על מעבדת הזיופים במרסיי היתה, כאמור, שולמית ארלוזורוב, וכשזו עמדה לשוב ארצה החליפה אותה בחפקיד תמר שוהם (אשל).

האתראי על המרכז של "עליה ד" אשר פעל במילנו היה דב שנקל, איש קיבוץ נאות מרדכי. (7)

לרשות הפעילים היתה רשימה של קונסוליות בדיטיות ברחבי העולם, שמות הקונסולים המפיקים ויוזם, מספרים סידוריים ודוגמאות של חתימותיהם. המשיכה תמר אשל ותיארה פרטים מהווי המערכת בה פעלה:

"...במערכת שלנו היינו זקוקים לשירותים קבועים של צייר. היה בחור, אברשה, מאחד הקיבוצים בארץ, שעבד תקופה ארוכה. הוא התאהב בנערה שהגיעה מאחד הטרנספורטים והודיע חגיגית שלא ייתן לה לנסוע לבד, שהוא מצטרף אליה ועוזב מיד. היינו בצרה וגאלצנו למצוא פתרון מקומי דחוף. בקשתי ממפקדי המחנות למצוא צייר שיהיה מתאים מקצועית וגם מבחינה ביטחונית: לבסוף נמצא צייר שגר בארץ ובצרפת, אך לא יכול היה לתת שמות של ממליצים בארץ. בלית ברירה נשלח אלי, ואני ראינתי אותו באחד הצריפים המבודדים והבלתי מאוכלסים בשטח. גם אני לא הצלחתי להשיג ממנו שום ממליץ, וכששאלתי אותו אם יהיה מסוגל להעתיק כתבי יד, סיפר, שכשאחיו, שהיה פעיל המחתרת הצרפתית נהרג, לא רצה שההורים ידעו זאת, ובמשך שנתיים כתב להם מכתבים בכתב ידו של האח. תשובתו המצמררת השפיעה עלי להסתכן ולנסותו. הוא בודד לגמרי ולא הכיר איש מלבדי. באותו הצריף עבד, ישן ואכל. לאחר זמן כשנוכחתי כמה האיש רציני ויעיל שחררתיו ואף מינית אותו כממלא מקומי כשנקראתי ע"י אפרים בן-חיים לבוא לאלג'יר בקשר להכנת ערוצים באלג'יר לעולים ממרוקו ובדרכם למרסיי. מעליה ד' המשיך האיש למוסד, מילא תפקידים חשובים ואף היה סגן ראש המוסד. הוא שלמה כהן-אברבנאל ז"ל, (3) אחיו של שופט בית המשפט העליון חיים כהן". (8)

אחת הפעילים המרכזיים בפעילות "עליה ד" היה מאיר שורץ, (9) שהיה בעל תפקיד מפתח בשודרת הזיוף שאיפשרה ליהודים דבים להכנס לארץ. הוא נולד בנירנברג, עלה ארצה כיתום כחודש בטרם מלחמת העולם השנייה. בשנת 1946 יצא לשליחות לאירופה לסייע בהבאת הניצולים לארץ. הגיע לצרפת והשתלב ב"מוסד לעליה ב"י.

סיפר מאיר שורץ, כי על פי החוק הבריטי יכלו תושבי ארץ-ישראל שנתקעו באירופה בזמן המלחמה לחזור ארצה. שורץ וחבריו ניצלו חוק זה, אספו בארץ דרכונים מיהודים שעלו מאירופה עוד בטרם המלחמה, ואלה נשלחו מהארץ לשורץ ומשם לצרפת. שם היו מסירים את התמונה המקודית, ומדביקים במקומה תמונה של

אחד המועמדים לעלייה. את התמונה התדשה, שצולמה במחנות הניצולים היו מיישנים בעזרת אדי מים. על התמונה הוסיפו בעט את החותמת, וכך היה הדרכון מושלם ומוכן להעברה לעולה.

בדרך כלל, הוסיף שורץ, אם העולה לעתיר לא היה בעל משפחה, היו מוסיפים לדרכונו אישה וילדים, זאת היות ונשים באותה תקופה לא היו צריכות תמונה ודרכון, אלא הצטרפו לדרכון הבעל. בתוך הדרכון היו מחתימים חותמת המוכיחה שהאיש יצא מהארץ לפני המלחמה, וכך כל החבורה היתה עולה לארץ באנית משא או באנית נוסעים רגילה.

בנמל חיפה ישבו פקידים בריטים שקיבלו את פני העולים ואישרו אח כניסתם החוקית.

מסיים מאיר שורץ את סיפורו המיוחד, על אשר כאמת קרה ביחסים המיוחדים בין זיפני ופעילי העליה, לבין הפקידות הבריטית שפעלה מול העולים, ובלשונו:

"...האנגלים לא היו כל כך טיפשים כפי שאנחנו חושבים. הפקידים היו יכולים לעלות על כך שמשוהו לא בסדר, אבל העולים לא נתקלו בבעיות כי שילמנו לפקידים כסף. עד היום הסיפור הזה לא סופר, כי הבטחנו להם שכל זמן שהם בחיים לא נספר מה שהיה שם". (10)

